

רב ארי קילסון : מראי מקומות- כתובות נא'

לימוד מסכת כתובות מוקדש : לע"נ ר' חיים יהודה ב"ר אליעזר ז"ל
IN MEMORY OF MR. HERBY STAVSKY

(א) **סוף סוף כל העומד לגזוז כגזוז דמי- הק' תוס',** למה הי' פשוט כ"כ להגמ' להק' דכל העומד לגזוז כגזוז דמי, הא נח' תנאים בזה. ותי' דכיון דקיי"ל הכי, דכגזוז דמי, שפיר הק' (אולם ע' בריטב"א שכ' דמה שנח' בשבועות אם כבצורות דמיין או לא, היינו היכא דעדיין צריכי לארעא). וע' תומים (צ"ה, ג', קב: בדפיו ד"ה והנה הרב), שהביא מה שהטור סותר את עצמו להלכה, אם קיי"ל דכל העומד לגזוז כגזוז דמי או לא. וע"ש שכ' בדעת הרא"ש (והטור דאזיל בדעתו), שהי' ק' לו קו' תוס' כאן, דהק' אהא דהק' הגמ' בפשיטות, הא נח' תנאי בזה. וע"ז ביאר דבאמת יש ב' ענינים מופרדים, יש דינים דהשאלה הוא אם חשיבי להיות קרקע או לא, ויש עוד דינים דהנדרון הוא אם חשיב מטלטלין או לא. דהיינו, דמה דבסוגיא דידן בעינן שיהי' קרקע כדי להיות משועבד למזונות, זה צריך להיות ממש קרקע, ואם אינו קרקע, אינו משועבד. אבל לגבי דינים אחרים, כמו לענין הל' שבועה, או הל' שומרים, שם אין השאלה אם דבר זה חשיב להיות כקרקע או לא, דהא נתמעט מטלטלין מכלל ופרט וכלל, וא"כ השאלה אם יש לה דיני שמירה או דיני שבועה או לא, תלוי אם יש בה דין מטלטלין או לא, ואינו תלוי אם יש בה דין קרקע. וא"כ, כ' התומים שאין סתירה בדברי הטור, דלענין מה דאמר' דצריך להיות דינו כקרקע, וכגמ' דידן, פסק הטור שכל העומד לגזוז כגזוז, דהיינו שאין דינו כקרקע, דהא עומד לגזוז הוא. אבל לענין אם זה חשיב כמטלטלין או לא, אי"ז מוכח דחשיב להיות דבר המטלטל וגופו ממון, יתכן לומר דאף שאינו כקרקע, אבל ג"כ אינו כמטלטלין, וא"כ לענין שבועה ושמירה, לא חשיב מטלטלין, ואין לה דיני שמירה ושבועה. ועפ"ז יש ליישב קו' תוס' כאן, דמה דהק' הגמ' בפשיטות דכל העומד לגזוז כגזוז דמי, היינו משום דלענין אם חשיב קרקע, בזה מעולם לא פליגי תנאי, ופשוט הוא שאין דינו כקרקע. וכל הפלוגתא הוא, האם חשיב כמטלטלין או לא, ואי"ז ענין לסוגיין כלל (וע"ש שצידד לומר דבאמת זהו כוונת תוס' בתירוץ, דקיי"ל כר"ש לענין דברים העומדים לגזוז שאין דינם כקרקע, ואי"ז ראי' דקיי"ל כר"מ לענין דכבצורות דמיין לענין דברים שצריכים להיות להם דין מטלטלין).

(ב) **דצריכא ודיקלא קאמינא- פי' הריטב"א,** דהיינו דצריכי ואינם צריכי, כלומר דראויים ללקוט, וא קיימי אתם משבחן טפי, דאי בצריכי לארעא לגמרי, פשיטא, ומאי רבותי'. ועוד, היכי קאמר דחזיין לבודיא קא אמינא, אלא ודאי כדארמון, דצריכי ולא צריכי.

(ג) **ולבנות מן הבנות- כ' המגן גבורים** דמשנה שאינה צריכה היא, ואגב סיפא תנא לה.

(ד) **אבל לא לבנות מן הבנים- הק' המגן גבורים,** הא בכלל מאתים מנה, אם מוציאין לבנים מן הבנות, ודאי אין מוציאין מן הבנות להבנים, ע"ש מש"כ בזה.

(ה) **ממקרקעי ולא ממטלטלי, בין לכתובה, בין למזוני, בין לפרנסה- כ' תוס'** דבזמן הזה יכולים לגבות כולם ממטלטלי, דכבר תקנו הגאונים לגבות ממטלטלי. והק' רעק"א, הרי בב"ב (קלא). הק' הגמ' איך משעבד עצמו לבנים ובנות שעדיין אינן בעולם, הא אין מקנה לדבר שלא בא לעולם, ותי' דתנאי ב"ד שאני. וא"כ ק', הא תנאי ב"ד הוא רק לגבי קרקע ולא לגבי מטלטלין, אע"כ מדעתא דנפשי' שיעבד המטלטלין לגבות מהן. וא"כ, י"ל דכיון שמה שהוא משעבד המטלטלין אינו מחמת התנאי ב"ד, א"כ י"ל דשוב אינו יכול לשעבד עצמו לדבר שלא בא לעולם. ובשלמא לגבי הכתובה, הא יכול לשעבד עצמו לאשתו, אבל לגבי בניו ובנותיו, שעדיין אינן בעולם, איך משעבד עצמו להם, והניח בצע"ג.

(ו) **ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את נפשה, אינו רשאי... תרפא את עצמה רשאי- פרש"י,** דבפרקונה הרי הוא כבר נתחייב בפדיונה משנשבת, אבל ברפואה, אין אדם חייב לזון גרושתו. וביאר השטמ"ק בשם הרמ"ה, דהפדיון חל כולו בב"א, דאילו שלח כל הפדיון מיד בב"א, תהי' היא נפדית מיד, ולכן אינו יכול לפטור עצמו מחיוב שכבר חל עליו. אבל ברפואה אינו כן, אפי' אם הי' שולח לרופא כפלי כפליים של מה שצריך היום, מ"מ לא הי' יכול הרופא לרפאותה טפי ממה ששייך לה להתרפאות היום, ולכן אינו חייב אלא רפואה של אותו יום, וכל יום ויום הוא חייב ברפואת אותו יום, ואם מגרשה עכשיו, אינו חייב ברפואת מחר. וע' בתוס' לקמן (נב:) שפי' טעם אחר, דרפואה הוי כמו מזונות, והוי כנגד מעשה ידיה, וכבר קיבלה רפואה כנגד כל מעשה ידיה שעשתה, אבל פרקונה הוי תחת פירותיה, וכיון דעדיין לא פרקה, א"כ עדיין לא קיבלה כלום תחת הפירות שאכל, וא"כ שפיר חייב לפדותה. וע"ע באבני מלואים (ע"ט, ד') שהביא מש"כ השטמ"ק בשם הרא"ה, דכ' "מיהו בחיי הבעל מפני

שאינה ראוי' לו, כשהיא חולה נתנו רשות בידו אם רצה לגרש ותרפא את עצמה". והבין האבנ"מ דכוונת הרא"ה הוא ליישב קו' זו של הראשונים, דכיון דאינה ראוי' לו, דחולה היא, לכך נתנו לו רשות לגרשה, משא"כ בנשבת, דעדיין היא ראוי' לו, אז אסור לו לגרשה, אלא צריך לפדותה.

(ז) **כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז, ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך, חייב, שהוא תנאי ב"ד- יש לע', מה נתוסף בבבא זו דאינו נכלל בהא דרישא. וכ' הריטב"א "והא קמ"ל דאע"ג דאין אונאה לקרקעות, הכא אינו נשום אלא במנה כשיו, וכאילו לא כתב אלא מנה דמי וחייב להשלים". וע"ש בהמשך שהביא מ"א דס"ל דהיכא דכתב לה מאתים, ויחד לה קרקע שוה מנה באפותיקי מפורש, י"א שאינו חייב להשלים, שהרי כבר נתחייב במאתים כתקנתא דרבנן, ואם יסלקנה בדמים באמת יהי' חייב לו מאתים. אבל הריטב"א כ' דזה צ"ע, דודאי זה הוי ככותב לה ר' והיא כותבת לו התקבלתי, שאינו רשאי לעשות כן לפי ר"מ, ואפשר דגרע מינה, דכיון דאפותיקי מפורש כתבו לה ושעבודא עליו לבדו, אין כאן אלא מאה, ואף זה בכלל מתני'.**

(ח) **לקתה חייב לרפואתה- ע' ריטב"א שכ' דמה שקתני לקתה ולא חלתה, היינו לאשמעינן שאם חלתה בפשיעה, אינו חייב לרפואתה. וע' בפתחי תשובה (אה"ע ע"ח, א') שהביא מהבית מאיר שהביא מאגרת מפרנקפורט דמיין, דפסקו לענין פדיון אשתו, שאינו חייב לפדותה אלא"כ היא נשבת ממילא, אבל אם גנבה וכדו', ומשו"ה נשבת, אינו חייב לפדותה, כיון דמחמת פשיעותה היתה. וכ' הבית מאיר לחלוק על דין זה, וכ' דכמו בדין רפואה לא מצינו חילוק בין אם חלתה באונס או מחמת שאכלה דברים המזיקים לה, מ"מ חייב לרפואתה, כן לענין פדיונה. ותמה עליו הפתחי תשובה מדברי הריטב"א הנ"ל, דאכן מבואר דאם באמת חלתה מחמת פשיעותה, אינו חייב לרפואתה.**

(ט) **הרי גיטה וכתובתה- כ' בתוס' רעק"א דמלשון זה דייק בשו"ת הרשב"א (אלף רנ"ד) דאינו יכול לגרש אשתו בעל כרחא אם אין לו ממה לשלם כתובתה.**

(י) **תרפא את עצמה, רשאי- כ' הריטב"א והר"ן בשם הראב"ד דכל זה כשאינה מוטלת על המטה, אבל כשהיא חולה עד כדי כך שהיא מוטלת על המטה, אז חייב לרפואתה, וכמו דא"י בספרי דביפת תואר הדין הוא שאינו יכול לשלחה לנפשה עד שתתפא אם חלתה כ"כ שהיא מוטלת למטה, כ"ש בנות ישראל קדושות שאין לו לשלחה, אלא צריך לרפואתה [ולכא"ו משמע מכאן דאפי' אם קיבל על עצמו כל הוצאות רפואתה, אבל רוצה עכשיו לגרשה, אינו רשאי, דלכא"ו ביפת תואר לא ה"י הנדון לענין חיוב רפואה, אלא עצם הגירושין, רצ"ע בזה].**

(יא) **אתאן לר"י דאמר אחריות טעות סופר הוא- תמה הריטב"א, הא במשנה א"י דטעם הדבר הוא משום דתנאי ב"ד הוא, ולא משום דאחריות טעות סופר. ותי' דכוונת התנא הוא דס"ד דבכתובה הקלו שיהא צריך אחריות מפורש, קמ"ל דאדרבה, כיון דכתובה תנאי ב"ד הוא, ואע"פ שלא כתב כמי שכתב דמי, ועדיפא מחוב דאמרי' בה דאחריות טעות סופר [וכלומר, דכאן אין צריכין לתלות בטעות, אלא א"צ לכתובה כלל]. עוד תי', דאין כוונת התנא משום האחריות, אלא לומר שחייב לתת לה ר' אע"פ שהקרקע אינו שוה אלא ק', מפני שכתובה תנאי ב"ד הוא.**

(יב) **אתאן לר"י וכר' הק' רעק"א, מה ענין אחריות ט"ס למש"כ רש"י דבס"ד מיירי דמחלה, הרי מחילה בפירוש מהני אפי' אם תנאי ב"ד הוא, שהרי היא ודאי יכולה למחול האחריות, דנהי דלגבי העצם כתובה ס"ל לר"מ דאינה יכולה למחול חיובו, אבל לגבי האחריות יכולה למחול, וא"כ למה נקט הגמ' דהסיפא צריך להיות אליבא דר"י דס"ל אחריות טעות סופר, אולי כל החי' של הסיפא הוא שצריך לשלם הר', ולא דצריך לשלם ממשועבדים, ומשום דשפיר מהני מחילתה לענין זה, והניח בקו'. עוד הק' רעק"א (על תוס' ד"ה מני בא"ד), הרי כיון שלא כ' המנה השניי' בכלל, א"כ לכא"ו הוי כמו מי שלא כ' כתובה (כלפי אותה מנה), וא"כ ודאי גובה ממשעבדי, דהא תנאי ב"ד הוא, ולמה צריך להא דר"י דאחריות טעות סופר, והניח בקו'.**

(יג) **מאי חייב דקתני מן המחוררין- הק' המהרש"א, הא ר"מ ס"ל דכתובה דאורייתא, וא"כ חייב לשלם מן המחוררין מן התורה, דמתנה על מש"כ בתורה תנאו בטל, וכ' שיש ליישב. וכ' הקרני רא"ם דכתובת אלמנה הוי רק תנאי ב"ד. וע"ע בהפלאה מש"כ בזה.**

(יד) **חיישינן שמא תחלתה באונס וסופה ברצון- הק' הפני יהושע, למה אסורה לבעלה משום זה, לימא שיש לה חזקת היתר לבעלה וגם חזקת כשרות, וא"כ צריכה להיות מותרת מספק. ואע"ג דכל סוטה אסורה לבעלה אע"ג שיש לה חזקה, היינו משום שיש רגלים לדבר, שקינא לה ונסתרה, וכאן לא שייך זה. ותי' דסתמא דמילתא הכי הוא, דרוב הנבעלות באונס סופן ברצון, דהא יצר אלבשה ומתהני מעבירה. ואף רבא מודה להמציאות הוה, אלא דס"ל דמ"מ מותרת מהאי טעמא דמה שיצר אלבשה משהו אותה להיות אונס, ואבוה דשמואל לא ס"ל כן. וע' בהפלאה שכ' דאף להפנ"י עדיין אינו מיושב כל הצורך, דהא עדיין יש לה חזקת כשרות, והאם נאמר דרוב נשים אינם כשרות. ולכן כ' ליישב באו"א, ע"פ מה שאמר אביי בפרק כל שעה, דלא אפשר וקא מכוינ מותר לכתחלה, וא"כ, יש לחוש שמא היא מכוונת בסוף, דהא יש לה רצון, אבל סכ"ס אי אפשר, דהא נאנסה, ולפי אביי דלא אפשר וקא מכוינ מותר, א"כ כשהיא מכוונת, לא עשתה איסור בזה, וא"כ אי"ז סתירה לחזקת כשרות שלה. אבל מ"מ, אפי' אם אינו אסור, מ"מ סכ"ס מעלה בבעלה [דאי"ז ענין לאיסור שבה, ויש לפקפק בזה, דהא אי"ז דומה ממש לשונג ואומר מותר, דהא התם מעלה בבעלה ברצון ממש, וכאן נאנסה, אבל מ"מ מסתבר כדבריו, דהא לא נאנסה להיות ברצון, והרצון גופא הוי מעילה בבעלה], וא"כ שפיר תהי' אסורה לבעלה (וע"ע בשב שמעתתא [א', ט"ו] מש"כ ליישב קו' הפנ"י, שהרצון שלה דבר סתר הוא, וא"כ הו"ל ספק טומאה ברה"י, ושפיר מחמירין, וע"ש מש"כ לחלק בין זה לכל ספק נאנסה או רצון).**

(טו) **וסופה ברצון- אולם יש לעי', הא סופה ג"כ באונס הוא, וא"כ למה יהי' חשיב טפי באונס מברצון. וע' בהפלאה (ריש ג.) שכ' להוכיח מכאן דכל היכא שיש לאדם רצון לעשות איזה דבר, אע"פ שהוא ג"כ נאנס בה, מ"מ חשיב שעשה כן מרצונו [ולכא"ו זהו דלא כדבריו כאן, דחשיב דבר זה לנעשה באונס, ולכן אי"ז סתירה לחזקת כשרות שלה, ומ"מ אסורה לבעלה משום שמעלה בבעלה, רצ"ע].**

טז) שאפי' בנה מורכב על כתיפה, ממאנת והולכת לה- פי' הריטב"א, לומר שאינה צריכה גט, דלא אמרי' כשבעל אחולי אחלי' לתנאי' שלא תהא בעילתו בעילת זנות.